

OLIMPIA MADEJ

PROFESOR DOKTOR HABILITOWANY BOGDAN ADAMCZYK

PREKURSOR POLSKIEJ NAUKI BALBUTOLOGOPEDII, TWÓRCA
POLSKIEJ METODY „ECHO”, KOREKTORA MOWY ORAZ OGÓLNO-
POLSKIEGO ECHOTELEFONICZNEGO SYSTEMU KOREKCJI MOWY
U JĄKAJĄCYCH SIĘ

„Tym, którzy chcą się jąkać, pozwólmy to czynić”.

B. Adamczyk

Profesor doktor hab. Bogdan Adamczyk urodził się 4 sierpnia 1930 roku w Lublinie. Magisterium z fizyki uzyskał w 1955 roku na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej. Pracę doktorską napisaną pod kierunkiem prof. Włodzimierza Żuka obronił w roku 1963. Habilitacja miała miejsce w roku 1971, natomiast tytuł profesora uzyskał w roku 1980.

Zasłużony dla rozwoju polskiej myśli logopedycznej rozwinął swoją działalność głównie na polu terapii jąkania. Kariera naukowa Profesora przebiegała dwutorowo – rozpoczęła się na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w roku 1953. Doktorat napisał z zakresu spektrometrii mas, zajmował się również zjawiskami jonizacyjnymi. Był organizatorem Instytutu Fizyki, jego wicedyrektorem w latach 1970–1978 oraz późniejszym dyrektorem (1978–1987). Stworzył Zakład Fizyki Stosowanej UMCS i kierował nim. Był również członkiem Polskiego Towarzystwa Próżniowego oraz Wiceprzewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Agrofizyki PAN. Drugi nurt działań Profesora to logopedia. Z wielką pasją zajmował się problemami jąkania. Jego szczególne zasługi to stworzenie metody „Echo”, korektora mowy oraz echotelefonicznego systemu korekcji mowy. Odniósł wiele sukcesów zarówno w kraju, jak i za granicą. W roku 1964 przyznano Profesorowi tytuł Polaka Roku. Usilnie wdrażał swoją metodę w po-

radniach logopedycznych, uczestniczył aktywnie w rozwoju polskiej balbutologii. Jego dorobek naukowy obejmuje ponad trzysta pozycji. Z wielkim sukcesem kształcił młodą kadrę naukową, kierował 180 pracami magisterskimi, 10 doktoratami oraz patronował 4 habilitacjom. Swoją uwagę skupiał także na pracy społecznej oraz niesieniu pomocy osobom jękającym się.

Zasłużył się jako Wiceprzewodniczący i Przewodniczący Polskiego Towarzystwa Logopedycznego oraz Redaktor Naczelny rocznika „Logopedia”. Przez wszystkie lata swojej działalności rozpowszechniał prace związane z diagnozą i terapią osób jękających się, które publikował w piśmiennictwie polskim oraz zagranicznym. Były to między innymi liczne tomy „Logopedii” oraz z ważniejszych tytułów obcych: „Folia Phoniatica and Logopedica”, „Journal of Fluency Disorders”.

W czasach komunistycznych i postkomunistycznych jako pionier wśród polskich naukowców brał czynny udział w zagranicznych kongresach logopedycznych, na których wygłaszał referaty z dziedziny badań nad jękaniami. Dzięki tym wystąpieniom Profesor funkcjonował w świecie naukowym jako „ambasador” polskiej logopedii w krajach zachodnich. W roku 1965 na Uniwersytecie w Lejdzie w Holandii pełnił funkcję konsultanta-terapeuty jękania, gdzie wprowadzał metodę „Echo” w Klinice Psychiatrycznej. Następnie prowadził liczne szkolenia propagujące metodę dla logopedów na gruncie polskim. Swoje referaty Profesor wygłaszał między innymi na I Międzynarodowym Kongresie Jękających się w Kioto w 1986 roku, Kongresie IALP (Międzynarodowe Towarzystwo Logopedów i Foniatorów) w Hanowerze w roku 1992, na II Kongresie IFA (Międzynarodowe Towarzystwo Płynności Mowy) w Monachium dwa lata później, na III Kongresie IALP w Amsterdamie w roku 1998 oraz w roku 2006 na V Kongresie IFA w Nyborg (Dania). W tym czasie przewodniczył również licznym sesjom naukowym z zakresu zaburzeń płynności mówienia. Ważniejsze spotkania w Polsce to m.in. Ogólnopolska Konferencja Logopedyczna w Raciborzu w roku 1992, czy I Ogólnopolska Konferencja Logopedyczna (w części poświęcona pamięci Prof. L. Kaczmarka) w Katowicach w roku 1997. Jeszcze w czerwcu 2011 r. Profesor aktywnie uczestniczył w XVI Zjeździe PTL w Lublinie. Nie ograniczał się tylko do prestiżowych wystąpień publicznych, ale starał się być blisko polskich logopedów, z którymi dzielił się swoją wiedzą w ramach warsztatów szkoleniowych prowadzonych w Fundacji „Orator” i PTL. Wiedzę Profesor przekazywał również poprzez liczne publikacje w tomach „Logopedii” i sprawozdania, np. z Kongresu w Lizbonie, gdzie prezentował swoją „gadającą kaczkę” (aparatus „Echo”).

Nad wynalazkami, które do dziś służą logopedom w codziennej pracy terapeutycznej, Profesor pracował w Instytucie Fizyki w Lublinie. W Zakładzie badań nad niepełnością mówienia w Instytucie Fizyki UMCS w Lublinie wraz z zespołem opracował metody diagnozy i pracy terapeutycznej, które były powszechnie wykorzystywane przez logopedów praktyków. Wszędzie na świecie dorobek naukowy Profesora był ogromnie ceniony, a jego odkrycia i wynalazki spotykały się z aprobatą. Był jednym z nielicznych tak uznawanych w kręgach międzynarodowych polskich logopedów propagujących wiedzę z zakresu balbutologii. Tworzenie polskich podwalin dla rozwoju tejże dziedziny to ogromna zasługa Profesora i wynik jego wytrwałej i długoletniej pracy uwieńczonej licznymi sukcesami.

Profesor B. Adamczyk zasłużył się dla rozwoju terapii jąkania szczególnie poprzez opracowanie metody „Echo”, która opiera się na zjawisku opóźnionego sprzężenia w mówieniu, korektora mowy, a także „Echotelefonicznego systemu korekcji mowy u jąkających się”. Wynalazki te z powodzeniem są nadal używane w gabinetach logopedycznych.

Bezpośrednim impulsem do powstania metody „Echo” była obserwacja, którą poczynił Profesor w wieku 27 lat jako osoba ciężko jąkająca się. Metoda znana jest od roku 1956. B. Adamczyk zauważył, że podczas mówienia chóralnego z własnym echem stopień jąkania znacznie malał albo nawet jąkanie zanikało całkowicie. Też obserwacji dokonał w ogrodzie swoich rodziców, pochylając się nad studnią. Mówienie chóralne należy rozumieć jako mówienie co najmniej dwóch osób, wypowiadających jednocześnie ten sam tekst. Dźwięki wypowiedziane chóralnie powinny być jak najdokładniej zsynchronizowane w czasie. Z mówieniem tego rodzaju mamy do czynienia również wtedy, gdy osoba mówiąca słyszy własne echo czy też pogłos. Istotne w założeniach metody jest nauczenie pacjenta prawidłowej synchronizacji wymawianych dźwięków z dźwiękami słyszczanymi, która nie może być przesadna. Metodę tę można wykorzystywać już w pierwszym okresie pracy z jąkającym się pacjentem. Jest ona powszechnie znana i ceniona przez logopedów zajmujących się ową terapią. Podczas pracy metodą „Echo” jej autor zaobserwował, że najlepsze efekty osiąga się poprzez synchronizację dźwięków mowy z sygnałami echa, które przekazywane są równocześnie trzema kanałami: poprzez słuch, wzrok i dotyk. W ten sposób proces mówienia stymulowany jest trzema kanałami, co wspomaga terapię jąkania. Metoda ta może być stosowana również w terapii małych dzieci w formie zabawy. Wykorzystywanie metody sprowadza się do trzech połączonych ze sobą rodzajów ćwiczeń.

1. W sytuacji emocjonalnie sztucznej: w gabinecie logopedycznym podczas konwersacji pacjent powinien opowiadać czy dyskutować z terapeutą lub drugą osobą jękającą się na dowolny temat przy użyciu echokorektora mowy. Optymalne dla poprawnego mówienia opóźnienie wynosi 0,1 sekundy. Pacjent mówi do mikrofonu, który podłączony jest do aparatu wytwarzającego echo, powracające w słuchawkach do uszu mówiącego. Ćwiczenia tego rodzaju mają tę zaletę, że można wykonywać je również poza gabinetem, co przyspiesza osiągnięcie sukcesu terapeutycznego. Można je również wspomóc poprzez echotelefoniczny system korekcji mowy. W tym rodzaju ćwiczeń najistotniejszy jest element treningu, psychoterapia ogranicza się do niezbędnego minimum, czyli zapewnienia płynnego mówienia.

2. W sytuacji emocjonalnie łatwej: ćwiczenia odbywają się w warunkach domowych, kiedy pacjent rozmawia, opowiada i mówi tak jak z urządzeniem, ale już bez jego pomocy. Jest to tzw. mówienie z echem zapamiętanym. Sytuacja jest emocjonalnie łatwa, ponieważ pacjent mówi w otoczeniu osób bliskich, co pozwala na wykluczenie dodatkowych czynników stresogennych. Trening równoważy się jednocześnie z psychoterapią. Początkowe wykorzystywanie urządzenia jest dla pacjenta pomostem do płynnego mówienia, a nie cudownym instrumentem przeobrażającym jękanie w płynne mówienie.

3. W sytuacji emocjonalnie trudnej: pacjent z gabinetu i domu przenosi się na obszary dla siebie nowe i nieznanne: ma zabierać głos w rozmowach z obcymi osobami, np. podczas robienia zakupów, załatwiania spraw urzędowych itp. Ten etap to praktyczne wykorzystanie umiejętności zdobytych w dwóch powyższych sytuacjach, czyli w gabinecie z urządzeniem oraz w domu z tzw. echem zapamiętanym. Celem tych ćwiczeń jest koncentracja uwagi na treści wypowiedzi, a nie na jakości. Pacjent zaczyna bezwiednie naśladować sposób chóralnego mówienia z echem. Dopiero na tym etapie pracy jękający się może odnieść prawdziwy, osobisty sukces, ponieważ lęk przed mówieniem będzie się zmniejszał, co przygotowuje go do podejmowania nieskrępowanych konwersacji w późniejszej terapii.

Powyższa metoda terapeutyczna jest dodatkowo ceniona, ponieważ można wykorzystywać ją wielokrotnie, np. w przypadku przerywania i powracania do terapii. W Polsce echokorektory stosowane były w ponad 300 ośrodkach, a urządzenia wykonywano głównie pod okiem Profesora w Instytucie Fizyki UMCS w Lublinie.

Kolejnym sukcesem Profesora okazał się „Echotelefoniczny system korekcji mowy u jękających się”, który funkcjonował na terenie całego kraju, a uru-

chomiony został w roku 1962. Pacjent łączył się z echokorektorem poprzez centralę telefoniczną, co pozwalało na skuteczne przeprowadzenie ćwiczeń i wspomaganie terapii na odległość.

W Zakładzie Fizyki Stosowanej UMCS w 1994 roku powstała niezwykle sympatyczna, kłapiąca z opóźnieniem dziobem tzw. „gadająca kaczka”, czyli oparty na kanale słuchowym i wzrokowym, korektor mowy stosowany w terapii z małymi pacjentami. Skonstruowanie urządzenia było wynikiem wieloletnich badań nad oddziaływaniem kanału wzrokowego, czuciowego i słuchowego na skuteczność terapii jąkania. Profesor wraz z zespołem specjalistów doszedł do wniosku, że najlepiej jest wykorzystywać echo zintegrowane, czyli takie, które działa za pośrednictwem słuchu i wzroku, czyli wideo-echo-korektor mowy: „gadająca kaczka”. Pacjent uczy się poprzez obserwację otwierającego i zamykającego się dzioba kaczki i stara się synchronizować ruchy warg z opóźnionymi ruchami dzioba kaczki. Mówi wtedy chóralnie z sympatyczną kaczka.

Pomimo potwierdzonej w praktyce skuteczności wszystkich metod i urządzeń, Profesor podkreślał zawsze fakt, iż żaden z wynalazków nie stanowi tak bardzo o sile sukcesu pacjenta jak jego własna motywacja i chęć przezwyciężenia niepełności mówienia.

Dorobek naukowy Profesora B. Adamczyka obejmuje ponad 300 pozycji. Nie sposób ich wszystkich wymienić na łamach „Biuletynu”, ale warto wspomnieć o tych, które są szczególnie pomocne logopedom rozpoczynającym pracę z pacjentami jękającymi się.

- Adamczyk B., 1959, *Anwendung des Apparates für die Erzeugung von konstullichem Widerhall bei der Behandlung des Stotterns*, „Folia Phoniatica” 11, s. 216–218.
- Adamczyk B., 1963, *Korekcja mowy u jękających się przeprowadzona drogą telefoniczną z zastosowaniem sztucznego echa*, „Otolaryngologia Polska” 17, s. 479–481.
- Adamczyk B., 1963, *Echo – telefoniczny system korekcji mowy u jękających się*, „Logopedia” 5, s. 29–37.
- Adamczyk B., 1969, *Psychotherapeutische Faktoren der Behandlung des Stottrens mit der „Echo-metode”*, „Folia Phoniatica” 21, s. 300–306.
- Adamczyk B., 1971, *Trening i psychoterapia w metodzie „Echo”*, „Logopedia” 10, s. 46–55.
- Adamczyk B., Kuniszyk-Jóźwiak W., Sadowska E., 1976, *Correction effect in chorus speaking by stuttering people. XVIth International Congres of Logopedica and Phoniatics*, Interlaken 1974, red. E. Loebell, 2–6, Karger, Basel.
- Adamczyk B., 1987, *Stowarzyszenie jękających się na świecie. Jąkanie – Materiały IX Naukowego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Logopedycznego*, red. L. Kaczmarek i B. Adamczyk, s. 15–19, Lublin.

- Adamczyk B., 1989, *My Great Adventure with Stuttering. Second International Conference on Self-Help in Stuttering, Cologne, 11–14 August 1989*, „Abstracts”, s. 100.
- Adamczyk B., Kuniszyk-Józwiak W., Szydło T., 1990, *Ocena przez ośrodki logopedyczne terapii jąkania przy użyciu echokorektora mowy*, „Logopedia” 17, *Współczesne trendy w „Logopedii”*, B. Adamczyk i Z. Tarkowski red., s. 9–17.
- Smółka E., Kuniszyk-Józwiak W., Adamczyk B., Koc-Kozłowiec B., 1990, *Zastosowanie echa w postaci sygnałów akustycznych, optycznych i dotykowych w terapii jąkania*, „Logopedia” 17, *Współczesne trendy w logopedii*, red. B. Adamczyk i Z. Tarkowski, s. 117–123.
- Adamczyk B., 1993, *Terapia jąkania metodą „echo”*, [w:] *Diagnoza i terapia zaburzeń mowy*, Wyd. UMCS, Lublin.
- Adamczyk B., Wypowiedź na obradach Ist International Conference on Stuttering Problems, Kyoto, 8–11 August 1986.

Za swoją pracę na rzecz rozwoju logopedii w zakresie problemów pacjentów jąkających się oraz opracowanie metody „Echo” w plebiscycie TVP w roku 1965 Profesor został wybrany Polakiem Roku. Nagrody i wyróżnienia z tej dziedziny to m.in.: Nagroda Miasta Lublin, Nagroda Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, Nagroda Ministra Łączności, Nagroda Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Nagroda Sekretarza Naukowego PAN. Ponadto Profesor otrzymał odznaczenia: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz „Za Zasługi dla Lubelszczyzny”.

Śp. Profesor doktor habilitowany Bogdan Adamczyk przeżywszy 81 lat, zmarł 7 października 2011 roku w Lublinie. Polska logopedia straciła innowacyjnego i odkrywczego terapeutę, niezwykle płodnego naukowca oraz pełnego sympatii i humoru, oddanego potrzebującemu człowiekowi społecznika.